

Invasiva kärlväxtarter i Skåne

Miljö / Naturvård

Red. Nils Carlsson och Helena Persson

LÄNSSTYRELSEN
I SKÅNE LÄN

Titel:	Invasiva Kärlväxtarter i Skåne
Utgiven av:	Länsstyrelsen i Skåne län år 2007
Författare:	Red. Nils Carlsson och Helena Persson
Beställningsadress:	Länsstyrelsen i Skåne Län Miljöavdelningen 205 15 MALMÖ Tfn: 040-25 20 00 lansstyrelsen@m.lst.se Rapporten kan läsas eller skrivas ut från Länsstyrelsens webbplats www.m.lst.se
Copyright:	Innehållet i denna rapport får gärna citeras eller refereras med uppgivande av källan
Upplaga:	100 ex
ISBN:	978-91-85587-60-5
Layout:	Helena Persson, Länsstyrelsen i Skåne län
Tryckt:	Länsstyrelsen i Skåne län
Omslagsbild:	Jättebalsamin, foto: Gunilla Lundh Davidsson Jättteloka, foto: Marie Eriksson Snöbär, foto: Marie Eriksson Vresros, foto: Helena Persson

Förord

Ett växande hot mot vår inhemska flora och fauna är den stora mängd främmande arter som invaderar våra ekosystem. En del av dessa arter bildar stora populationer med stor geografisk spridning och kan förändra det invaderade ekosystemet drastiskt.

Det är idag väl känt att dessa arter utgör ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden, då de tränger undan inhemska arter och ekotyper med unika, lokala anpassningar och förändrar det invaderade ekosystemets ursprungliga struktur och funktion. Främmande arter hotar därför direkt det av regeringen beslutade och övergripande 16:e miljömålet ”Ett rikt växt- och djurliv” som är en ledstjärna i naturvårdsarbetet.

De nya arter som invaderar kan också förändra förutsättningarna för det lokala fisket, jordbruket eller skogsindustrin, och därför utgöra ett allvarligt ekonomiskt hot även mot lokala näringar. Att följa hur problemet utvecklas i Skåne är särskilt viktigt, då vi ofta utgör första anhalten när främmande arter, med människans medvetna eller omedvetna hjälp, tar sig in i landet. Det finns skäl att tro att denna införsel av främmande arter kommer att öka ytterligare i framtiden med ökande världshandeln och resande, tills effektiva metoder att eliminera ”fripassagerare” har utvecklats och används. De pågående klimatförändringarna kan också accentuera problemet, då mindre köldtåliga arter kan expandera norrut och i höjd över havet.

Redan idag läggs stora resurser på att bekämpa invaderande växter som vresros (*Rosa rugosa*) och tysklönn (*Acer pseudoplatanus*) i våra naturreservat. En tidig preventiv eller direkt riktad insats är dock mycket mer kostnadseffektiv än en kontinuerlig bekämpning av oönskade, invasiva arter med väl etablerade populationer.

För att lyckas med detta behöver vi en ökad medvetenhet om problemet med främmande, invasiva arter bland allmänhet och beslutsfattare, men också en skarp omvärldsanalys. Invasiva arter som ökar explosionsartat i t.ex. Tyskland och Danmark, kan förväntas dyka upp i Skåne inom en snar framtid. Endast med kunskap och kontinuerlig övervakning kan vi sätta in tidiga åtgärder mot framtida, aggressiva invaderare.

Rapporten ”***Invasiva kärlväxter i Skåne***” är en mycket välkommen sammanställning av Lunds Botaniska Förenings gedigna växtinventeringar i Skåne, som visar att invasioner av främmande växtarter inte är isolerade företeelser utan del av en pågående, storskalig och kanske oåterkallelig förändring av många livsmiljöer i det skånska landskapet. Lars Fröberg har bidragit till sammanställningen.

Undersökningen har genomförts med Naturvårdsverkets medel för regional miljöövervakning år 2006.

Nils Carlsson och Helena Persson
Naturvårdshandläggare
Länsstyrelsen i Skåne län

Innehållsförteckning

INVASIVA KÄRLVÄXTARTER I SKÅNE	7
Bakgrund.....	7
Invasiva kärlväxter	7
Historisk tillbakablick i Skåne	9
Introduktioner av främmande arter	10
Definitioner	10
Åtgärder	11
Sammanfattning	12
Presentation av arterna.....	13
Amerikansk dunört.....	14
Blekbalsamin	16
Jättebalsamin	18
Jätteloka.....	20
Jätteslide.....	22
Kandensiskt gullris	24
Palsternacka	26
Parksallat	28
Parkslide	30
Pestskräp	32
Snöbär	34
Tysklönn (sykormorlönn)	36
Vattenpest.....	38
Vresros	40
Referenser.....	42
Tabell 1. Förteckning över invasiva arter i Skåne.	43

INVASIVA KÄRLVÄXTARTER I SKÅNE

Bakgrund

Naturen i de nordiska länderna har varit i kontinuerlig förändring sedan istiden. Under de senaste 200 åren har klimatet visserligen varit relativt konstant, men flora och fauna har istället påverkats avsevärt av modernt skogs- och jordbruk samt upphörd hävd med påföljande igenväxning. Förutsättningarna för växter och djur har också förändrats av den snabba urbaniseringen, förurningen (i vissa områden) och det ökade tillskottet av bl. a. kväveföreningar i luft, vatten och mark. De pågående klimatförändringarna har också, framförallt under de senaste decennierna, märkbart ändrat förutsättningarna för både flora och fauna.

Människor har i alla tider tagit med sig djur- och växtmaterial från andra länder. Jordbruket är till stor del beroende av främmande arter, och de flesta jordbruksgrödor odlas idag långt ifrån sina ursprungsområden. Problemet är att transporten av dessa arter, både när det gäller antalet introducerade arter och antalet ursprungsområden, har ökat enormt de senaste hundra åren till följd av ökat resande och ökande världshandel. Införseln är såväl avsiktlig som oavsiktlig; mindre organismer och fröer sprids lätt med båt- och landtransporter och importerat material.

Även om de flesta arter som introduceras i en ny miljö inte klarar sig, och merparten av de arter som klarar sig endast uppträder i små, isolerade och relativt stabila populationer, så är införseln idag så omfattande att många arter faktiskt etablerar sig och börjar sprida sig kraftigt i den nya miljön. Dessa arter brukar benämnas **invasiva**.

Det finns många exempel världen över på att invasiva arter kan vara ett stort hot mot inhemsk biodiversitet, ekosystemfunktion och lokala ekonomier. Det är viktigt att komma ihåg att varje art har bildats i ett samspel mellan miljöförutsättningar och andra arter (djur, växter och mikroorganismer), och att detta oftast skett i geografisk isolering över en längre tid! Geografiska barriärer har bidragit till att isolerade populationer av samma art har kunnat utvecklas med lokala och unika anpassningar, för att i ett längre tidsperspektiv utvecklas till skilda arter. Denna genetiska och morfologiska variation är nödvändig vid anpassning till framtida miljöförändringar.

Invasiva kärlväxter

Biodiversiteten hotas på många ställen i världen av invasiva kärlväxter eftersom de kan konkurrera ut en äldre inhemsk, oftast artrik vegetation och de organismer som

är beroende av denna. Idag tränger framgångsrika invasiva generalister undan lokala och evolutionärt unika arter och ekotyper i många områden världen över.

Den lokala genetiska variationen inom en inhemsk art minskar nästan alltid när det ursprungliga genmaterialet blandas upp med genmaterial från främmande populationer av samma art. I en del fall bildar de invasiva arterna istället hybrider med de inhemska arterna med förlust av genetisk variation som följd..

Invasiva kärlväxter utgör också ett växande och svårhanterligt problem för naturvården. Genom att bilda naturreservat kan vi skydda unika miljöer och arter mot t.ex.. exploatering, dikning och skogsbruk, men bara med mycket stora och återkommande insatser kan vi hindra att det vi avser att skydda trängs undan av invasiva kärlväxter. Skånes artrika rikkärr t.ex., hotas idag inte bara av dikning och upphörd hävd, utan också av att invasiv dunört (både rosen- och amerikansk dunört) breder ut sig i täta, kvävande bestånd.

Introducerade arter kan också bära på ”invasiva” sjukdomar och parasiter som de själva är någorlunda resistent mot, men som kan vara förödande för närbesläktade arter och ekotyper. Ett exempel från Sverige på detta är almsjukan som infördes med smittat almvirke på 1950-talet och som har slagit ut en stor del av de svenska almpopulationerna.

En del invasiva kärlväxter är så framgångsrika att de ”tar över” och förändrar hela ekosystemet så att ljus-, fukt- och näringsförhållanden ändras drastiskt. Europeiska gräs har t.ex.. invaderat brandpräglade buskmarker i sydvästra Australien, vilket medför en förändrad markförna varvid bränderna blir mer intensiva och uppträder oftare och många endemer (arter som endast förekommer på ett visst begränsat geografiskt område) försvinner.

Vattenhyacinten (*Eichhornia crassipes*) som ursprungligen kommer från Sydamerika, har totalt förändrat en del av de vattenmiljöer som den invaderat i Afrika och Sydostasien. Med sitt kraftigt täckande vegetativa växtsätt hindrar den effektivt att ljus tränger ner i vattnet och konkurrerar därför ut både undervattensvegetation och alger. Tidigare öppna vattenytor har på många platser blivit så täckta av den kraftfulla vattenväxten att båttrafik och fiske blivit omöjligt!

De ekonomiska konsekvenserna kan också bli omfattande när nya oönskade växter skall bekämpas i skyddsvärda miljöer eller för övrigt i jordbrukslandskapet. En väl etablerad invasiv art är oftast omöjlig att utrota vilket innebär att bekämpningen måste upprepas årligen med stora, ackumulerade kostnader som följd.

Ett flertal av de invasiva växtarterna gynnas av andra storskaliga och pågående miljöförändringar. De flesta invasiva arterna i Norden är kvävegynnade, och viktiga faktorer för deras spridning kan vara just näringstillförsel samt störningar i miljön. Dessutom gynnar klimatförändringarna mer värmekrävande arter som nu kan uppträda invasivt efter en lång tid som ganska stabila geografiskt begränsade populationer. Detta gäller inte minst många trädgårdsväxter som tidigare endast klarat sig i artificiella trädgårdsmiljöer. Det är inte ovanligt att växter som blir invasiva och orsakar stora problem i en ny miljö är relativt ovanliga i ursprungsmiljön! En förklaring till detta kan vara att de befrias från negativa effekter såsom konkurrenser, skadedjur och sjukdomar från ursprungsområdena när de kommer till en ny miljö.

De invasiva arterna finns representerade i många olika växtgrupper och även i ett flertal olika biotoper, men förekommer främst i näringsrika miljöer. De har ofta en del biologiska egenskaper gemensamma vilka anses vara gynnsamma för deras uppträdande. Dels kan de ha stor fröproduktion, effektiv fröspridning och hög gröningsförmåga; dessutom är många långlivade och flertalet kan ha effektiv vegetativ förökning (t.ex.. med jordstam) i kombination med den könliga förökningen. Införselsättet kan också variera, men flertalet av arterna är från början trädgårdsväxter.

Historisk tillbakablick i Skåne

Vegetationen i Skåne har ständigt förändrats efter att landsdelen blev isfri efter den senaste istiden för ca 17 000 år sedan. Efter en period med tundravegetation bredde skogen ut sig, först med björk, hassel och tall, därefter med ädla lövträd såsom alm, ask och lind. Under värmeperioden för ca 9000–6000 år sedan fick Skåne ett inslag av sydligare arter såsom järnek (*Ilex aquifolium*) och idegran (*Taxus baccata*). Därefter blev det åter kallare och även människans påverkan på naturen började göra sig gällande för ca 6000 år, med bl. a. odlingar av grödor och ängsbruk. Boken (*Fagus sylvatica*) expanderade i landskapet för ca 2000 år sedan och för ca 400 år sedan kom granen (*Picea abies*) till de nordligaste delarna av Skåne.

Idag i Skåne finns 3855 kända vilda taxa, dvs. arter, underarter, varieteter och hybrider, både äldre och aktuella tillfälliga taxa medräknade. Av dessa är 1628 taxa tillfälliga, dvs. de reproducerar sig sporadiskt eller inte alls, och utgör 42 % av Skånes kända taxa. Bland landskapets 1990 bofasta taxa har ca 25 % vandrat in efter år 1750.

Introduktioner av främmande arter

Människan har ständigt tagit med sig växter från andra länder, och för Sveriges del har många arter importerats från övriga delar av Europa under lång tid (Lundquist 2007). Det är såväl jordbruksväxter, köksväxter, medicinalväxter samt prydnadsväxter som införts. Under de senaste 100 åren har antalet introducerade arter ökat kraftigt. En ökad import av främst prydnadsväxter, vilka härstammar från vitt skilda delar av världen, har medfört ett utbud av kulturväxter som vida överstiger vad som tidigare varit tillgängligt. Ett flertal av dessa arter och sorter har lyckats etablera sig, framförallt i kulturmiljöer, såsom vägkanter, banvallar (bl. a. eftersom de sprids oavsiktligt med transporter) och ruderatplatser.

Ett antal har även spridit sig till naturmiljöer som ängs- och skogsmarker, t.ex.. häggmispel (*Amelanchier spicata*), spärroxbär (*Cotoneaster divaricatus*), engelsk klockhyacint (*Hyacinthoides non-scripta*) och praktlysing (*Lysimachia punctata*). En del har på flera lokaler lyckats föröka sig så kraftigt, att de betraktas som invasiva, t.ex.. jätteloka (*Heracleum mantegazzianum*), jättebalsamin (*Impatiens glandulifera*) och vresros (*Rosa rugosa*).

Definitioner

Även om miljöerna i de nordiska länderna ständigt har varierat och att det vi idag kallar "ursprungliga ekosystem" inte behöver vara så gamla, har vi idag en konstant införsel av arter som aldrig hade kunnat ta sig hit utan människans hjälp. Detta kan medföra snabba förändringar av ekosystemet. Den höga nyintroduktionstakten och avståndet till de nya arternas ursprungsområden skiljer det som sker idag från naturlig nyetablering och succession.

I denna rapport anses främmande kärlväxtarter vara **invasiva** om de (aktivt eller passivt) kommit in med människans hjälp, etablerat sig och börjar sprida sig kraftigt i den nya miljön. Det är dock svårt att sätta någon tidsgräns för hur länge en art ska ha funnits i landet för att inte längre räknas som främmande och invasiv.

I denna rapport behandlas framförallt invasiva växter som har införts för högst 150 år sedan. Ett flertal tidigare introducerade arter har dock också ökat kraftigt, och de bakomliggande faktorerna för deras ökning kan vara densamma som för nyanlända invasiva kärlväxter, t.ex.. ökat kvävenedfall.

Det har även föreslagits att för att arter ska anses vara invasiva bör de sprida sig till skyddsvärda lokaler (Milberg 1998), men även arter som kan orsaka stora ekonomiska problem i mer triviala miljöer i t.ex. skogs- och jordbrukslandskapet bör räknas som invasiva.

Det är också viktigt att framhålla att kunskaperna om arternas förändringar fortfarande är bristfälliga. Visserligen har en god bild erhållits för vilka arter som ökat respektive minskat i landskapet genom den nyligen utkomna florainventeringen i Skåne (Olsson och Tyler 2007), men förändringar på specifika lokaler har inte blivit konsekvent noterade vid denna inventering.

Kunskapsbristen är störst rörande de effekter de olika invasiva arterna har på biodiversiteten och ekosystemfunktionen, och här kommer att behövas mycket forskning i framtiden.

Åtgärder

Skåne utgör ofta första anhalten för främmande växtarter som kommer in i Sverige med människans medvetna eller omedvetna hjälp. Idag vet vi att en del av dessa kommer att bli invasiva och orsaka mer eller mindre allvarliga ekologiska och ekonomiska konsekvenser i landskapet. Vi behöver därför en beredskap för att möta problemet.

Ett bra sätt att höja beredskapen är en fungerande omvärldsanalys, där vi noga följer utvecklingen i angränsande länder, såsom Danmark och Tyskland. Det behövs sedan fungerande övervakningsprogram och inventeringar så att växtarter som bedöms som kraftigt invasiva kan upptäckas på ett tidigt stadium och bekämpas innan de börjat sprida sig i landskapet.

Vi behöver också mycket mer kunskap om de biologiska och ekologiska egenskaperna hos de invasiva arterna för att på så sätt kunna identifiera gemensamma nämnare för potentiella invasiver i framtiden. Detta är dock komplicerat, eftersom de växer i olika miljöer och hör till vitt skilda växtgrupper. Dock finns vissa gemensamma egenskaper vilket gör dem konkurrenskraftiga, såsom god reproduktiv förmåga, inga framgångsrika naturliga fiender och god tillväxtförmåga.

Sist, men inte minst, är det viktigt att öka medvetenheten om problemet med invasiva arter bland beslutsfattare och allmänhet.

Det är även av största betydelse att inhämta kunskaper om arternas biologi (förökning, tillväxt, förekomst av naturliga fiender etc.). För t.ex. jätteloka har man försökt hitta biologiska bekämpningsorganismer, dock utan framgång. Varken bland parasitsvampar eller bland insekter har man kunnat finna någon effektiv representant som påverkade dem i tydlig negativt riktning (Hansen m.fl. 2007, Seier och Evans 2007). Däremot förefaller insättning av betesdjur, jämte mekanisk bekämpning, att vara effektivt. I en tysk undersökning (Thiele m.fl. 2007). visade det sig att jätteloka inte uppträder invasivt på lokaler hävdade genom bete eller slåtter.

Sammanfattning

Invasiva främmande arter har blivit mycket uppmärksammade på senare tid, och det finns en växande medvetenhet bland allmänhet och beslutsfattare om att invasiva arter inte är isolerade företeelser, utan att de istället utgör en ständigt ökande ström av organismer som slår ut inhemska arter och ekotyper med unika, lokala anpassningar i ekosystem världen över.

I Norden har problemet med invasiva arter fått mindre uppmärksamhet än i många andra länder, kanske p.g.a. att vi ännu inte drabbats av invasioner som fått tillräckligt allvarliga ekonomiska efterverkningar. Flera invasiva arter har dock studerats i Sverige under senare tid (Larsson och Martinsson 1998, Magnusson och Hambäck 2005) och i Norge utkom nyligen en bok över svartlistade arter (Artsdatabanken 2007), som klassificerar invasiva, främmande arter utifrån den risk de bedöms utgöra för biodiversiteten (dvs. för de bofasta gamla arterna).

Rapporten ”*Invasiva Kärlväxtarter i Skåne*” visar tydligt att ett stort antal invasiva kärlväxter sprider sig snabbt och kraftfullt i det skånska landskapet. Även om många av dessa invasiva arterna gynnas av gödsling, omrörning av marken, och av upphört bete eller annan hävd uppträder förvånansvärt många i mer stabila och mindre näringsrika biotoper.

Många observationer tyder också på att flera av de invasiva växtarterna kraftigt och negativt påverkar livsförutsättningarna för vår äldre bofasta flora och fauna i många miljöer. Vi behöver inhämta mycket mer kunskap om denna påverkan, men också utveckla en bättre beredskap för att möta hotet från nya aggressiva invaderare på ett tidigt stadium i framtiden.

Presentation av arterna

Här ges en beskrivning av en del av de arter som bedömts som invasiva i Skåne. När mer kunskap om arternas uppträdande finns kan ytterligare arter övervägas att tas med samtidigt som några av de inkluderade kan visa sig motiverade att uteslutas.

Under varje art ges en kortfattad beskrivning (livsform, storlek och förökningssätt); ursprungsområde och inkomstsätt; utbredning i Sverige och Skåne; samt miljöer i Skåne.

Uppgifterna för Skånes del är tagna från floraprojektet "*Floran i Skåne – arter och trender*" (Olsson och Tyler 2007), med frekvensuppgifter och miljöbeskrivningar som grundar sig på inventeringar under perioden 1987–2005 där Skåne indelades i 1983 inventeringsrutor på 2.5 km², samt förändringar i frekvens som grundar sig på denna inventering jämfört med tidigare inventeringar under perioden 1938–1975 (Weimarck och Weimarck 1985).

Rosendunört och amerikansk dunört. Foto: Helena Bager och Anette Cerne

Amerikansk dunört

Epilobium adenocaulon (familjen Onagraceae)

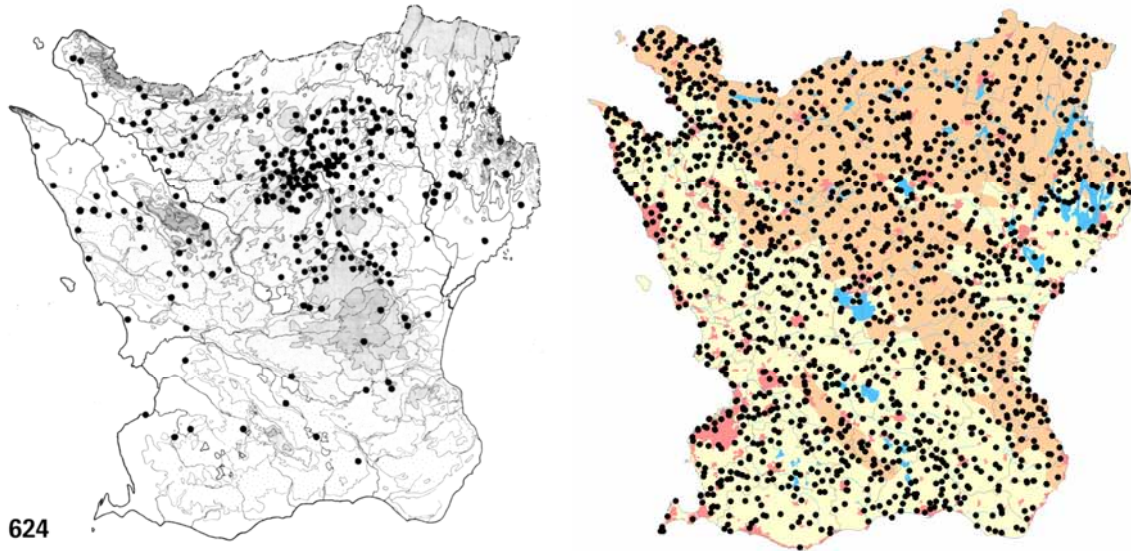
Beskrivning. Amerikansk dunört är en flerårig ört, som kan bli upp till ca 1 meter. Den har små röda blommor som ger upphov till en kapsel med många dunförsedda frön, vilka sprider sig effektivt med vinden; dessutom finns övervintringsknoppar vid basen av stjälken. Den närstående arten vit dunört (*Epilobium ciliatum*) kan förväxlas med amerikansk dunört och uppträder sannolikt också invasivt.

Ursprung. Amerikansk dunört är inkommen från Nordamerika och kom in till Skåne genom transporter under mitten av 1900-talet, med det första säkra fyndet från Mattered 1936. Därefter spred sig arten mycket snabbt och var troligen allmän redan under 1960-talet.

Utbredning. Amerikansk dunört är utbredd i södra och mellersta Sverige, samt i Norrlands kusttrakter. I Skåne är den funnen i 1231 rutor (79 %). Den har ökat med mer än 75 % och är utbredd och vanlig i hela Skåne.

Miljö. Amerikansk dunört växer i fuktiga till blöta, måttligt till mycket näringsrika miljöer. Den förekommer bl.a. i diken, längs vägar, i hyggen, på

fuktiga ruderatmarker, nygrävda dammar, trädgårdsland, samt i högörtängar och på näringsrika stränder.

Utbredning av amerikansk dunört enligt "Atlas över Skånes flora" 1985 respektive "Floran i Skåne" 2007.

Blekbalsamin. Foto: Johan Johnmark

Blekbalsamin

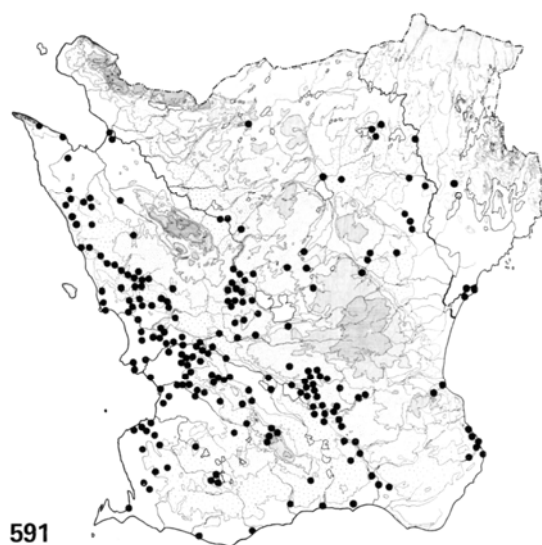
Impatiens parviflora (familjen Balsaminaceae)

Beskrivning. Blekbalsamin är en ettårig ört som kan bli upp till ca 0.5 meter hög. Det är en släkting till jättebalsamin, och sprider sig liksom denna effektivt med självspridda frön.

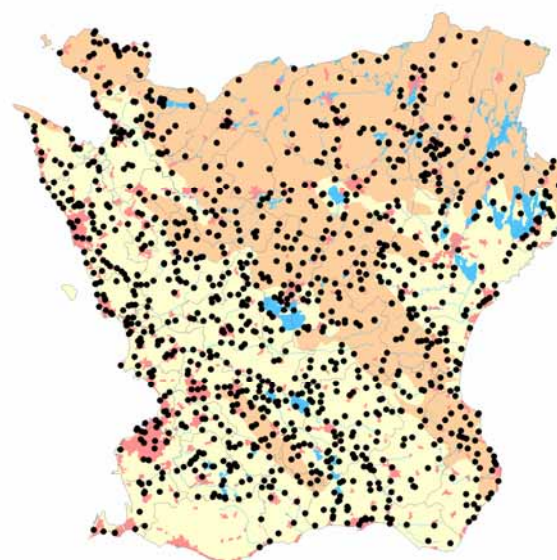
Ursprung. Blekbalsamin kommer från Ostasien. Den infördes oavsiktligt till Botaniska trädgården i Lund, där den först uppgavs 1861, och spreds därifrån via trädgårdar i Billinge och Södra Åsum till övriga delar av landskapet.

Utbredning. Blekbalsamin är idag spridd i södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 943 rutor (61 %); arten har ökat med mer än 75 %. Blekbalsamin är spridd i hela landskapet, men är något ovanligare i norr och sydväst. Den har helt naturaliserats i skogsmark i Centraleuropa (Larsson och Martinsson 1998).

Miljö. Blekbalsamin förekommer i ljusexponerade till skuggiga, friska till fuktiga, näringsrika biotoper, såsom öppna ängs- eller medelrika skogar, bryn, hyggen, friska hagmarker, eutrofa strandskogar, park- och trädgårdsmiljöer, samt ruderatmarker.

591

Utbredning av blekbalsamin enligt "Atlas över Skånes flora" 1985 respektive "Floran i Skåne" 2007.

Jättebalsamin. Foto Helena Persson

Jättebalsamin

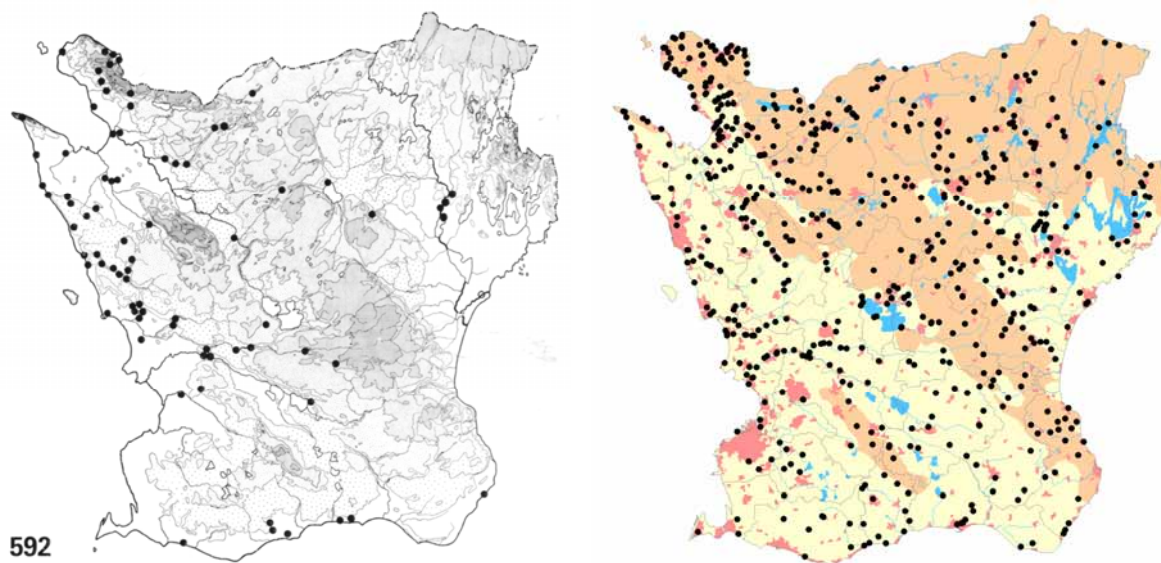
Impatiens glandulifera (familjen Balsaminaceae)

Beskrivning. Jättebalsamin är en ettårig ört, som kan bli 0.5–2.5 meter. Den sprider sig effektivt med självspridda frön.

Ursprung. Jättebalsamin kommer från Himalaya. Den odlas i Skåne sedan mitten av 1800-talet, och uppgavs först som förvildad i Ängelholm 1918.

Utbredning. Jättebalsamin är idag spridd i södra och mellersta Sverige, samt Norrlands kusttrakter. I Skåne är den funnen i 521 rutor (33 %); arten har ökat med mer än 75 %. Jättebalsamin är spridd i hela landskapet, med flest lokaler i nordväst.

Miljö. Jättebalsamin förekommer i fuktiga till blöta, mycket näringsrika biotoper, såsom bl. a. eutrofa stränder, rika sumpskogar, skogsbäckar, högrötsängar, fuktiga ruderatmarker, hyggen och parker.

Utbredning av jättebalsamin enligt "Atlas över Skånes flora" 1985 respektive "Floran i Skåne" 2007.

Jättebalsamin. Foto Marie Eriksson

Jätteloka. Foto: Marie Eriksson

Jätteloka

Heracleum mantegazzianum (familjen Apiaceae)

Beskrivning. Jätteloka är en flerårig, 2-3 meter hög ört, som uppträder med bladrosett ett antal år, går upp och blommar och dör efter första blomningen. Arten har en riklig produktion av frön, genom vilka den kan föröka sig effektivt efter att ha etablerat sig i ett område.

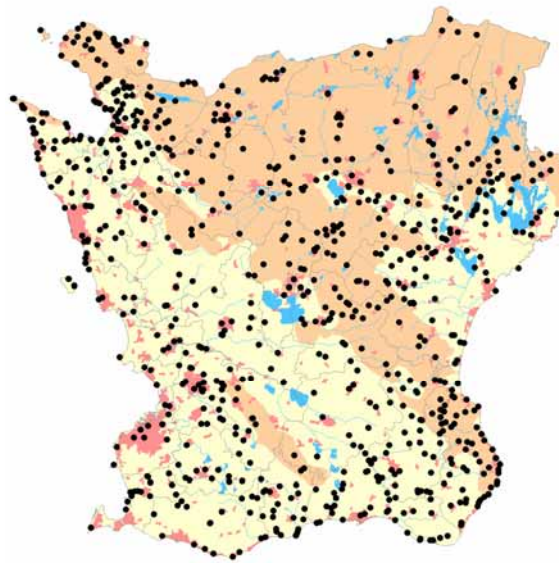
Ursprung. Jätteloka kom in till Sverige genom trädgårdsodlingen. Arten kommer från Kaukasus och upptäcktes i slutet av 1800-talet. Den samlades i Skåne först 1902 vid Lilla Beddinge. Arten har successivt ökat och spridit sig under främst andra halvan av 1900-talet.

Utbredning. Jätteloka är idag spridd i större delen av södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 660 rutor (43 %); arten har ökat med mer än 75 %.

Miljö. Jätteloka växer i ljusexponerade till halvskuggiga, friska till fuktiga, mycket näringsrika biotoper, såsom bl. a. eutrofa stränder, övergödda sump- och strandskogar, åkerdiken, frodiga renar och bryn, parker, samt ruderatmarker.

Övrigt. Jätteloka kan ge eksem vid kontakt med växtsaften i solljus. Arten har uppmärksamats som invasiv sedan början av 1940-talet (Lundström 1989). Ett program för kontroll av dess uppträdande i Sverige har utträttats av

Naturvårdsverket, och en översikt av kunskaperna om dess systematik, biologi och ekologi har upprättats i ett gemensamt europeiskt projekt (Pysek m.fl. 2007).

Utbredning av jätteloka enligt "Floran i Skåne" 2007.

Jätteloka. Foto: Vibeke Lirås

Jätteslide. Foto: Helena Persson

Jätteslide

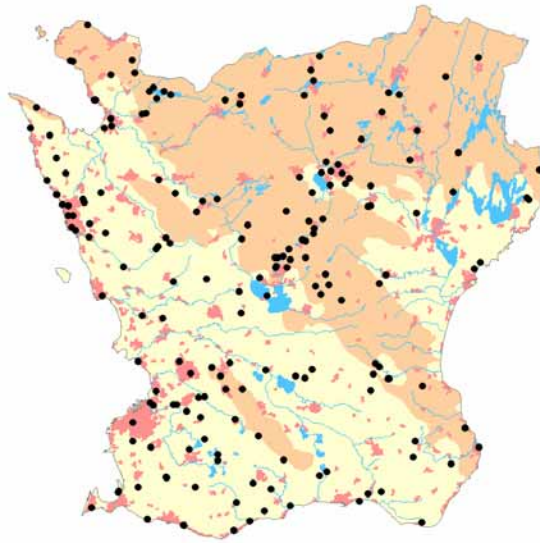
Fallopia sachalinensis (familjen Polygonaceae)

Beskrivning. Jätteslide är en flerårig ört, som kan bli 1–3 meter. Den är släkt med pilörter, syror och skräppor, och sprider sig effektivt med jordstam (liksom släktingen parkslide); den är tvåbyggare och det är tveksamt om den producerar livskraftiga frön.

Ursprung. Jätteslide kommer från Japan, och odlas som prydnadsväxt sedan slutet av 1800-talet. Det finns få uppgifter på förvildning före 1960 i Skåne.

Utbredning. Jätteslide är utbredd i södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 167 rutor (11 %); arten har ökat med mer än 75 %. Jätteslide är glest utbredd i hela Skåne.

Miljö. Jätteslide förekommer i friska till fuktiga, näringsrika miljöer, såsom ruderatmarker, renar, parkmiljöer, eutrofa stränder, fuktiga lövbryn och glesa ängslövskogar.

Utbredning av jätteslide enligt "Floran i Skåne" 2007.

Jätteslide. Foto: Helena Persson

Kanadensiskt gullris. Foto: Helena Bager och Anette Cerne

Kandensiskt gullris

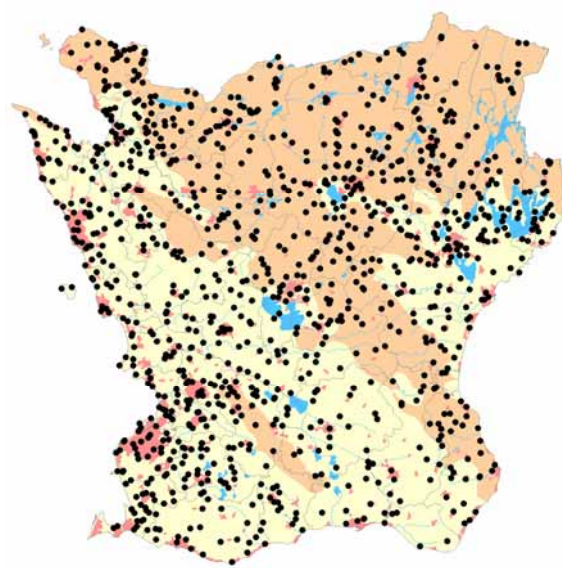
Solidago canadensis (familjen Asteraceae)

Beskrivning. Kanadensiskt gullris är en variable flerårig ört, som kan bli 1 meter hög. Arten kan förekomma i täta vidsträckta bestånd.

Ursprung. Kanadensiskt gullris kommer från Nordamerika. Arten har odlats som prydnadsväxt i Sverige sedan 1790-talet. Först under 1920-talet blev denna och närstående arter och hybrider allmänna i odling och därmed började de också förvildas i snabb takt. Första fyndet i Skåne är från 1850 (men odlad redan 1749 i Bjäresjö),

Utbredning. Kanadensiskt gullris är i Sverige förvildad, främst i Götaland och Svealand. I Skåne är den funnen i 55 % av rutorna, arten har ökat med mer än 75 %. Arten kräver korsbefruktning för att sätta frö, och så länge bara en klon finns i trakten sker spridningen bara vegetativt. Under andra hälften av 1900-talet har fröspridningen kommit i gång vilket i sin tur lett till ökad fruktsättning i accelererande takt.

Miljö. Kanadensiskt gullris växer på ruderalmarker i olika stadier av igenväxning, gårds- och industrimiljöer, banvallar, renar, dikesslänter, häckar samt igenväxande inägor och på vildvuxna gräsmarker i och kring tätorter.

Utbredning av kanadensiskt gullris enligt "Floran i Skåne" 2007.

Kanadensiskt gullris. Foto: Helena Bager och Anette Cerne

Palsternacka. Foto: Helena Bager och Anette Cerne

Palsternacka

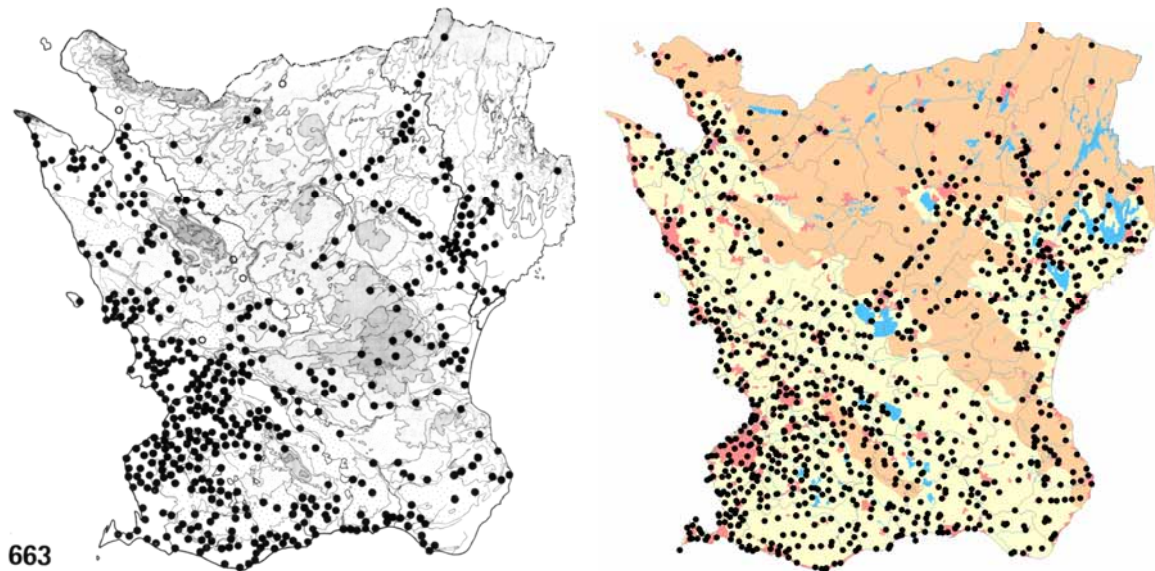
Pastinaca stiva (familjen Apiaceae)

Beskrivning. Palsternacka är en flockblommig ört som kan bli 0.5-1 meter hög. Arten är två-årig. Stjälken är kantig med parbladiga blad. Blommorna är små och gula. Växten kan förorsaka eksem vid beröring.

Ursprung. Palsternacka kommer från Syd- och Mellaneuropa, därifrån spridd som kulturväxt över hela världen. Odlad som köksväxt i Sverige sedan 1300-talet, men som under 1900-talet har förvildats och naturaliserats i rask takt och numera stundom i ansenliga bestånd.

Utbredning. Palsternacka växer i Sverige upp till Mälardalslän, norrut finns den tillfällig Palsternacka förekommer i 49 % av rutorna i Skåne och visar en ökning med mer än 75 %.

Miljö. Palsternacka växer solöppet på torr-frisk, ohävdad näringsrik mark, på vanskötta kulturgräsmarker, vägrenar, banvallar, gräs-, gårds- och stadsmiljöer samt ruderalmark.

Utbredning av palsternacka enligt "Atlas över Skånes flora" 1985 respektive "Floran i Skåne" 2007.

Parksallat. Foto: Helena Persson

Parksallat

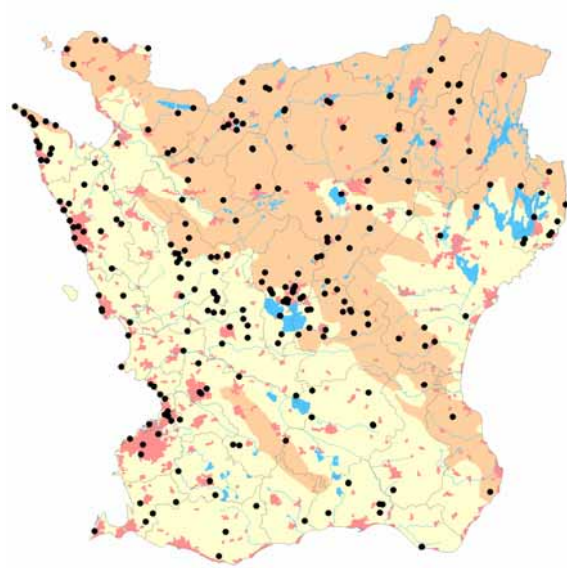
Cicerbita macrophylla (familjen Asteraceae)

Beskrivning. Parksallat är en flerårig ört, som kan bli 1–1.5 meter. Det är en korgblommig art som sprider sig effektivt med jordstam; den förökar sig även effektivt med frön (Magnusson och Hambäck 2005).

Ursprung. Parksallat kommer från Östeuropa och Asien. Den odlades i Skåne i slutet av 1800-talet.

Utbredning. Parksallat är idag spridd i södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 222 rutor (14 %); arten har ökat med mer än 75 %. Parksallat är spridd i hela landskapet, med flest lokaler i väster.

Miljö. Parksallat förekommer i friska till fuktiga, näringsrika biotoper, såsom renar, dikesslänter, häckar, parker, lundmiljöer, ängsskogsbryn och ruderatmarker; någon gång är den fullt naturaliserad i al- och asksumpskogar.

Utbredning av parksallat enligt "Floran i Skåne" 2007.

Parksallat. Foto: Helena Persson

Parkslide. Foto: Fredrik Ståhlberg

Parkslide

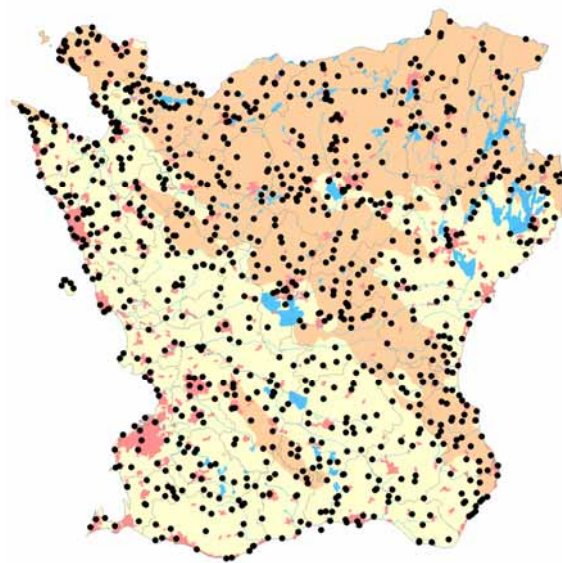
Fallopia japonica (familjen Polygonaceae)

Beskrivning. Parkslide är en flerårig ört som kan bli 0.5–2.5 meter. Den är släkt med pilörter, syror och skräppor, och sprider sig effektivt med jordstam. Arten är tvåbyggare och det är tveksamt om den producerar livskraftiga frön.

Ursprung. Parkslide kommer från Ostasien, och odlas som prydnadsväxt sedan slutet av 1800-talet. Det finns dock få uppgifter på förvildning före 1940 i Skåne.

Utbredning. Parkslide är utbredd i södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 829 rutor (54 %); arten har ökat med mer än 75 %. Parkslide är utbredd i hela Skåne.

Miljö. Parkslide förekommer i friska till fuktiga, näringsrika miljöer, såsom ruderatmarker, renar, banvallar, gårdsmiljöer, eutrofa stränder, samt någon gång i öppen lövskog.

Utbredning av parkslide enligt "Floran i Skåne" 2007.

Pestskåp. Foto: Marie Eriksson

Pestskråp

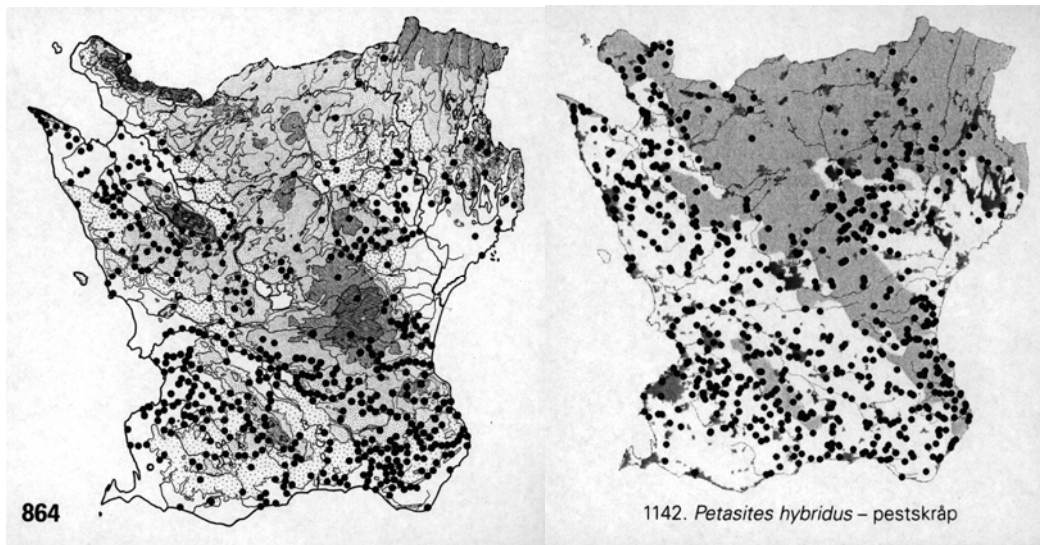
Petasites hybridus (familjen Asteraceae)

Beskrivning. Pestskråp är en flerårig ört, som kan bli upp till 0.5 meter hög. Det är en korgblommig växt, som sprider sig effektivt med jordstam; den är tvåbyggare, med i huvudsak enbart hanplantor i Sverige, varför spridning med frön sannolikt är försumbar.

Ursprung. Pestskråp är gammal i Sverige; den infördes från Sydeuropa som medicinalväxt under medeltiden och förvildades på ett tidigt stadium.

Utbredning. Pestskråp är utbredd i södra och mellersta Sverige, samt längs Norrlandskusten. I Skåne är den funnen i 566 rutor (36 %); arten har ökat med 16–30 %. Pestskråp är utbredd i slättbygderna.

Miljö. Pestskråp förekommer i ljusexponerade till halvskuggiga, fuktiga till blöta, näringsrika biotoper, såsom eutrofa stränder och strandskogar, sumpskogar, fuktiga renar, högrötsängar, dikesslänter, dammar, park- och bymiljöer, samt ruderatmarker.

Utbredning av pestskråp enligt "Atlas över Skånes flora" 1985 respektive "Floran i Skåne" 2007.

Pestskåp. Foto: Per Levenskog

Snöbär. Foto: Helena Persson

Snöbär

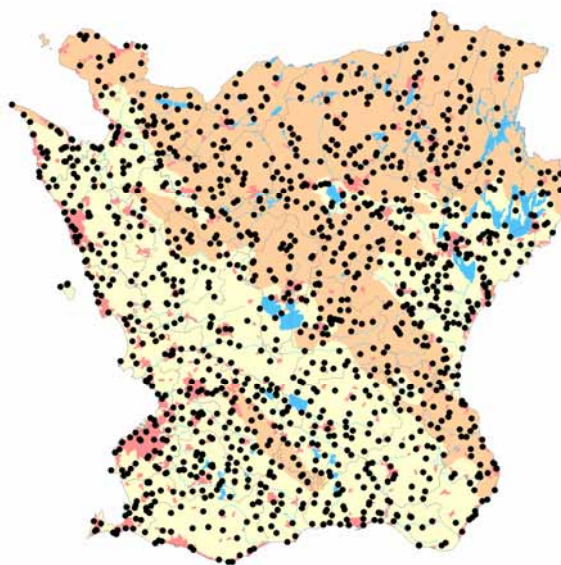
Symphoricarpus albus (inklusive *S. x chenaultii* hybridsnöbär)
(familjen Caprifoliaceae)

Beskrivning. Snöbär är en buske som kan bli ca 1–2 meter hög. Den sprider sig effektivt med rotskott, samt med frön genom fåglar.

Ursprung. Snöbär är införd från Nordamerika. Den har odlats i Skåne sedan början av 1800-talet och uppgavs som förvildad 1870.

Utbredning. Snöbär är idag spridd i södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 1090 rutor (70 %); arten har ökat med mer än 75%. Snöbär är spridd i hela landskapet.

Miljö. Snöbär förekommer i ljusexponerade till skuggiga, friska till fuktiga, näringsrika biotoper, såsom medelrika strandskogar, renar, stengården och gamla tomtplatser.

Utbredning av snöbär enligt "Floran i Skåne" 2007.

Snöbär. Foto: Marie Eriksson

Tysklönn. Foto: Helena Persson

Tysklönn (sykormorlönn)

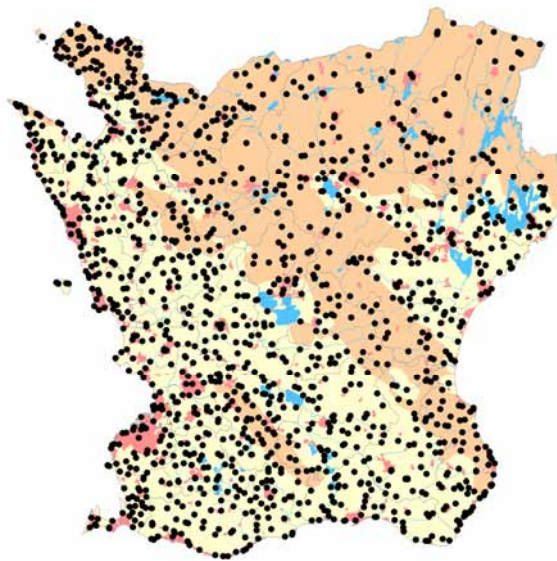
Acer pseudoplatanus (familjen Aceraceae)

Beskrivning. Tysklönn är ett träd som kan bli storvuxet. Bladen är handflikiga och frukterna är 2-vingade klyvfrukter.

Ursprung. Tysklönnen kommer från södra och mellersta Europa och västra Asien. Tysklönnen infördes under 1800-talet, troligen från Holland, och är ursprungligen odlad som prydnadsträd, under senare år även som skogsträd, mycket lätt självsådd och nu fullt naturaliserad. Först efter 1940 mer allmänt odlad och förvildad.

Utbredning. Tysklönn förekommer främst i södra och mellersta Sverige. I Skåne är den funnen i 78 % av rutorna arten har ökat med mer än 75 %.

Miljö. Tysklönn växer i ängslövskogar och bryn, sandtallskogar, eutrofa strandskogar, igenväxande f.d. kulturmarker, åkerholmar, häckar, gårds- och parkmiljöer. Bildar mindre bestånd på mer eller mindre näringsrik och ofta ganska fuktig mark.

Utbredning av tysklönn enligt "Floran i Skåne" 2007.

Tysklönn. Foto: Helena Persson

Vattenpest. Foto: Nils Carlsson

Vattenpest

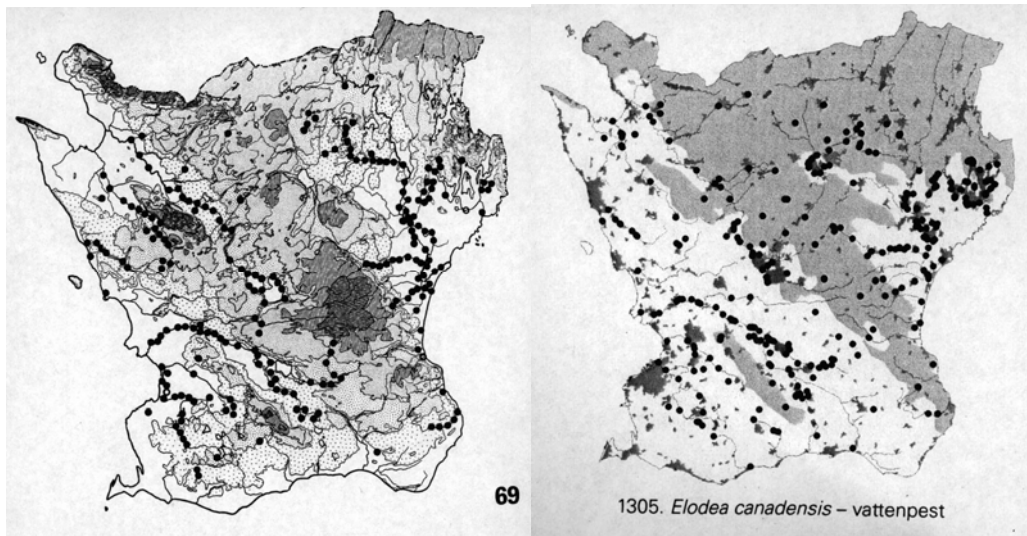
Elodea canadensis (familjen Hydrocharitaceae)

Beskrivning. Vattenpest är en flerårig vattenört, som varierar i storlek från ca 0.3–2 meter. Det är en enhjärtbladig växt, som sprider sig effektivt med jordstam samt avslitna skott. Då enbart honblommor finns i Europa förekommer ingen fröförökning.

Ursprung. Vattenpest är inkommen från Nordamerika, och kom till Sverige i slutet av 1800-talet med vattenlevande prydnadsväxter, samt senare även genom akvarier.

Utbredning. Vattenpest är idag spridd i större delen av södra och mellersta Sverige, samt Norrlands kusttrakter. I Skåne är den funnen i 236 rutor (15 %); arten har ökat med mindre än 16 %, men ökade kraftigare tidigare under 1900-talet. Vattenpest är spridd i slättbygdernas vattensystem, samt förekommer sällsynt även i skogsbygderna (t.ex. i Finjasjön).

Miljö. Vattenpest växer i mycket näringsrikt, stillastående eller rinnande vatten. Den förekommer i eutrofa sjöar och åar, dammar, samt vattenhål i kulturbeten.

Utbredning av vattenpest enligt "Atlas över Skånes flora" 1985 respektive "Floran i Skåne" 2007.

Vresros. Foto: Helena Persson

Vresros

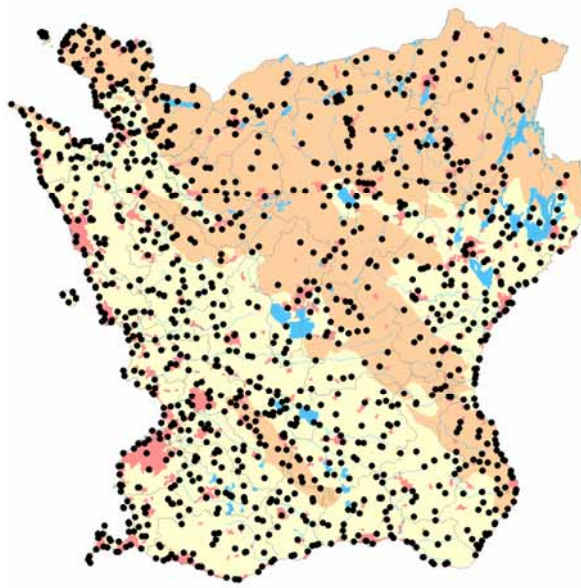
Rosa rugosa (familjen Rosaceae)

Beskrivning. Vresros är en buske, som kan bli 0.5–2.5 meter. Det är en rosväxt som kan sprida sig med rotskott; den förökar sig även effektivt med frön.

Ursprung. Vresros kommer från Ostasien. Den har odlats i Skåne sedan mitten av 1800-talet och uppgavs 1932 som förvildad från Falsterbo.

Utbredning. Vresros är idag spridd i södra och mellersta Sverige, samt i Norrland längs kusttrakterna. I Skåne är den funnen i 973 rutor (63 %); arten är synbarligen ännu starkt ökande. Vresros är spridd i hela landskapet.

Miljö. Vresros växer i solexponerade, torra till fuktiga, näringsrika biotoper, såsom steniga och sandiga havsstränder, samt kustnära dynområden; den förekommer även i inlandet på renar, ruderatmarker och eutrofa strandbrinkar.

Utbredning av vresros enligt "Floran i Skåne" 2007.

Vresros. Foto: Helena Persson

Referenser

- Artsdatabanken 2007. *Norsk svarteliste 2007*. Trondheim.
- Hansen, S. O., Hattendorf, J., Nielsen, C., Wittenberg, R. och Nentwig, W. 2007. Herbivorous arthropods on *Heracleum mantegazzianum* in its native and invaded distribution range. I (Red. P. Pysek, M. J. W. Cock, W. Nentwig och H. P. Ravn) *Ecology and management of giant hogweed (Heracleum mantegazzianum)*: 170–188. Gateshead, Storbritannien.
- Larsson, C. och Martinsson, K. 1998. Jättebalsamin *Impatiens glandulifera* i Sverige – invasionsart eller harmlös trädgårdsflykting? *Svensk Bot. Tidskr.* 92: 329–345.
- Lundquist, K. 2007. Kultur- och trädgårdsväxter i naturen – kulturhistorisk botanik. I (Red. T. Tyler m.fl.) *Floran i Skåne; arterna och deras utbredning*: 125–726. Lund, Sverige.
- Lundström, H. 1989. Jättelekan i Skåne. *Skånes natur, Årsbok 1989*: 132–138.
- Magnusson, M. och Hambäck, P. 2005. Parksallat – ett hot mot inhemska växter? *Svensk Bot. Tidskr.* 99: 23–30.
- Milberg, P. 1998. Aggressiva invasionsarter. *Svensk Bot. Tidskr.* 92: 313–321.
- Olsson, K.-A. och Tyler, T. 2007. Artlista med utbredningskartor och arttexter. I (Red. T. Tyler m.fl.) *Floran i Skåne; arterna och deras utbredning*: 125–726. Lund, Sverige.
- Pysek, P., Cock, M. J. W., Nentwig, W. och Ravn, H. P. 2007. *Ecology and management of Giant Hogweed (Heracleum mantegazzianum)*. Gateshead, Storbritannien.
- Seier, M.K. och Evans, H.C. 2007. Fungal pathogens associated with *Heracleum mantegazzianum* in its native and invaded distribution range. I (Red. P. Pysek, M. J. W. Cock, W. Nentwig och H. P. Ravn) *Ecology and management of giant hogweed (Heracleum mantegazzianum)*: 189–208. Gateshead, Storbritannien.
- Thiele, J., Otte, A. och Lutz Eckstein, R. 2007. Ecological needs, habitat preferences and plant communities invaded by *Heracleum mantegazzianum*. I (Red. P. Pysek, M. J. W. Cock, W. Nentwig och H. P. Ravn) *Ecology and management of giant hogweed (Heracleum mantegazzianum)*: 170–188. Gateshead, Storbritannien.
- Weimarck, H. och Weimarck, G. 1985. *Atlas över Skånes flora*. Lund.

Tabell 1. Förteckning över invasiva arter i Skåne.

Sammanfattning av de behandlade arternas biologi, introduktion och uppträdande i Skåne. Livsform: Bu = buske; Pe = flerårig ört; An = ettårig ört. Förökning: Veg = könlös förökning; Gen = könlig förökning. Inkomsttid: G = gammal, införd av människan före 1750; N = ny, införd/inkommen efter 1750. Inkomstsätt: Fö = förvildad; In = inkommen. Frekvens: procentuellt antal rutor med fynd under inventeringen 1987-2005. Biotop: H = havsstrand; K = kulturmark; S = skogsmark; V = våtmark; Ä = ängs- och hagmark.

Arter	Livsform	Förökning	Inkomsttid
<i>Cicerbita macrophylla</i> parksallat	Pe	Veg, Gen	N
<i>Elodea canadensis</i> vattenpest	Pe	Veg	N
<i>Epilobium adenocaulon</i> amerikansk dunört		Pe(Veg), Gen	N
<i>Fallopia japonica</i> parkslide	Pe	Veg	N
<i>Fallopia sachalinensis</i> jätteslide	Pe	Veg, (Gen)	N
<i>Heracleum mantegazzianum</i> jätteleka	Pe	Gen	N
<i>Impatiens glandulifera</i> jättebalsamin	An	Gen	N
<i>Impatiens parviflora</i> blekbalsamin	An	Gen	N
<i>Petasites hybridus</i> pestskräp	Pe	Veg, (Gen)	G
<i>Rosa rugosa</i> vresros	Bu	Veg, Gen	N
<i>Symphoricarpus albus</i> snöbär	Bu	Veg, Gen	N

Arter	Inkomstsätt	Frekvens(%)	Biotop
<i>Cicerbita macrophylla</i> parksallat	Fö	14	K, (S)
<i>Elodea canadensis</i> vattenpest	In	15	V
<i>Epilobium adenocaulon</i> amerikansk dunört	In	79	K, V
<i>Fallopia japonica</i> parkslide	Fö	54	K, V
<i>Fallopia sachalinensis</i> jätteslide	Fö	11	K, V, (S)
<i>Heracleum mantegazzianum</i> jätteleka	Fö	43	K, Ä
<i>Impatiens glandulifera</i> jättebalsamin	Fö	33	V, (K)
<i>Impatiens parviflora</i> blekbalsamin	In	61	K, S
<i>Petasites hybridus</i> pestskräp	Fö	36	K, V
<i>Rosa rugosa</i> vresros	Fö	63	H, K
<i>Symphoricarpus albus</i> snöbär	Fö	70	K, S, (V)

